

↑ Juha Yli-Könnin valmistama Ilmajoen kirkon lehterikello käy yhä ja lyö sointuvasti koko- ja puolentunnin lyönnit. Yrjö Könnin kok.

ISOT KÖNNIT ILMAJOEL

II

Könnit seurasivat valppaasti ja suurpiirteisesti aikaansa; monet tosiseikat ja kertomukset osoittavat sen yhtäpitävästi. Jo 1700-luvun lopulla oli Ranskasta kuuluisalta kellotehtailija Gay Hort du Roylta hankittu »kultainen lyöpä pintelikello» omien taskukellojen malliksi, Ala-Könnin Juha-mestarin jäämistössä v. 1865 mainitaan kaksi englantilaista hopeakuorista taskukelloa ja yksi ruotsalainen, todennäköisesti aikanaan malliksi hankittuja nekin. Tukholmasta tilattiin taskukellojen hopeiset kuoret ja emaljoidut nimellä varustetut numerotaulut. Myös Ilmajoen kirkon lehterikello viittaa siihen, että malli on otettu kauempaa, Tukholmasta asti.

Könnit matkustelivatkin enemmän kuin tavalliset talonisännät. Mestareilla oli usein kotimaassa »pitkällinen reisu — ylös panemahan yhtä uutta — torni Uuria», ja sen lisäksi he tekivät matkoja Tukholmaan. Itsepintaisesti kerrotaan myös Pietarin matkoista, jopa sinne rakennetusta tornikellosta. Pitkillä matkoillaan Könnit katselevat avoimin silmin sellaistaakin, mikä ei varsinaisesti liittynyt heidän omaan alaansa. Niinpä Yli-Könnin Juha-mestari sieppasi — erään kertomuksen mukaan Tukholmassa, toisen Vaasassa, kolmannen ja todennäköisimmän mukaan ollessaan asentamassa tornikelloa kutomatehtaaseen mallin 48-niitisiin kangaspuihin, jotka vieläkin ovat Ilmajoen nuosossa. Nämä »vanhan Fiian kangaspuut» paukkuivat aikoinaan Yli-Könnin tuvassa, ja kertoman mukaan mestari itse opetti emännän ja tyttäret niillä kutomaan.

Könnien teknillinen etevyys ja kätevyys ulottuikin emäntien arkielämään esimerkiksi liittämistä pikku kek-

maattiseen kellojen rataanhammastuskoneeseen, keurvärkkiin, tai mylly- ja sahalaitosten koneistojen valmistamiseen saakka. Mm. Ähtärin Inhajoelle tilattiin osa sahan koneistosta Könniltä, Jaakko Ala-Könni toimi myös myllyjen rakennusmestarina, ja sellaisiinkin vaativiin tehtäviin käytettiin mestareitten rakentajataittoa kuin kokonaisten kirkkorakennusten ja tapuleitten kohottamiseen; Juha Yli-Könni nosti mm. kotipitäjänsä kirkkoa kymmenen korttelia.

Könnin mestareilla oli oppilaita, omasta maakunnasta ja kauempaa. Maakunnan miehistä muistettakoon tässä härmäläinen Kustaa Malander, ilmajokelainen Antti Kirkonkoko, vähäkyröläinen Mikko Härö, isokyröläinen Kullberg. Oppilaita oli paljon 1850- ja 1860-luvuilla Juha Ala-Könnillä, tehdasmaisen kellojen tuotannon varsinaisella kehittäjällä. Monet tulivat taitaviksi ammatissaan, viipyivät talossa varsinaisen — todennäköisesti kolmi-vuotisen — oppiajan päätyttyäkin niinkuin nurmolainen Jaakko Ojala tai Juha Yli-Könnin kuuluisin oppilas Carl Oscar Glasberg, joka mestarin kuoleman jälkeen jatkoi työtään Yli-Könnillä muutaman vuoden. Hän teki tornikellot mm. Vaasan hovioikeuteen ja Orisbergin ruukille; v. 1938 Tukholmassa Bukowskin huutokaupassa myytiin harvinaisuutena hänen tekemiänsä kaappikello, jossa oli jakarandainen kullatuin pronssikiehkuroin koristettu kaappi ja numerotaulussa myös viikon- ja kuukaudenpäivien osoitin. Kuuluisa Könnin oppilas oli myös Mikko Hirvisalo, josta kerrotaan: »Omatekoisilla työkaluillaan hän tekee esim. sahalaitoksen raameja, pihtiiä harnnia y. m. koriaa ompelu-

työ on käsintehtyä ja kellon sisustassa n.s. triivit karastua terästä.»

Könnin omien monitaitoisten poikien ja oppilaitten välityksellä kellojenteko- ja vaskenvalamistaito levisivät maakunnan moniin pitäjiin — kellojen osat näet valmistettiin suurimmaksi osaksi valamalla, ja tehtiinpä sellaisiakin vaativia valutoita kuin kirkkojen kynttiläkruunuja. Yli-Könnin pojista Esaias Juhonpoika muutti Seinäjoelle, Ala-Könnin Iisak Jaakonpoika Jalasjärven Jokipiisiin. Kummatkin olivat taitavia kellomestareita ja sen lisäksi erinomaisia maanviljelijöitä — Esa Heikkilän kerrotaan olleen Östermyran ruukinpatruuna Wasastjernan pahimpia »vastapelureita», yhden niistä harvoista, joka ei myynyt patruunalle tuumaakaan maistaan. Samaisen Heikkilän mestarin tiedetään valmistaneen verstaasmaisesti myös ajopelejä, vaunuja ja keisejä, joiden niidenkin mallit näyttävät eräiden lähteiden mukaan olevan Könniltä peräisin. — Tohtori Aulis Ojarvi on osoittanut könniläistä perua olevaa vaskenvalantaa harjoitetun Nurmossa aivan viime aikoihin asti; Isoonkyröön muuttaneen Glasbergin vaikutuksesta siellä syntyi paloruisku- ja pumpputeollisuutta.

Tämä ei erityisemmin ihmetytä, tämä, että Könniltä levisivät näin moninaiset sepän- ja valurintaidot, mutta näyttävätpä eräät puutyön mallitkin olevan sieltä lähtöisin.

Ilmajoen ympäristöön ja Könnin oppilaitten vaikutusalueille on levinnyt kellokaappimalli, joka ratkaisevasti poikkeaa muista. Könniläinen kellokaappi on pitkä, hoikkalinjainen, sen jalusta- ja keskiosa kaartuvat loivasti, ja juuri tässä vevneessä pitkässä muodossaan se